

GIÁO DỤC ÂM NHẠC CHO TRẺ MẦM NON

NGUYỄN THỊ HỒNG VÂN*

Ngày nhận bài: 01/08/2017; ngày sửa chữa: 03/08/2017; ngày duyệt đăng: 05/08/2017.

Abstract: Music is an important factor in the intellectual development and personality of preschool children. The article mentions role of music in educating preschool children and proposes some suggestions to create a musical environment and organize musical activities for preschool children.

Keywords: Music education, preschool children.

1. Đặt vấn đề

Giáo dục mầm non là “mắt xích” đầu tiên trong hệ thống giáo dục quốc dân, giúp trẻ phát triển toàn diện các mặt: *thể chất, nhận thức, ngôn ngữ, thẩm mỹ và tình cảm - kĩ năng xã hội*. Trong đó, giáo dục thẩm mỹ được nhiều nhà giáo dục xác định là nhiệm vụ quan trọng hàng đầu, bởi vì trong khi cảm thụ cái đẹp, trẻ không chỉ tiếp nhận những thông tin về đặc điểm của chúng mà còn tự do rung cảm trước cái đẹp, phát triển ở trẻ nhu cầu và năng lực sáng tạo ra cái đẹp. Một trong những phương tiện toàn diện và vô tận để giáo dục thẩm mỹ cho trẻ là các tác phẩm âm nhạc.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Âm nhạc và vai trò của âm nhạc trong giáo dục trẻ mầm non

Âm nhạc là loại hình nghệ thuật gắn bó hết sức mật thiết với cuộc sống của mỗi con người, kể từ khi lọt lòng đến lúc già từ cõi đời. Âm nhạc phản ánh hiện thực khách quan bằng những hình tượng có sức biểu cảm của âm thanh. Các yếu tố diễn tả âm nhạc như giai điệu, cường độ, âm sắc, nhịp độ, hoà âm, hình thức cùng với bản chất thời gian trong âm nhạc làm cho nó có thể truyền đạt sự vận động của các tình cảm và ý tưởng trong tất cả những sắc thái tinh tế nhất. Không giống với các loại hình nghệ thuật khác, hình tượng âm thanh của âm nhạc không mang ý nghĩa cụ thể, rõ ràng như từ ngữ trong nghệ thuật văn chương và cũng không tái hiện thế giới khách quan bằng những bức tranh có đường nét, bố cục chặt chẽ, có mảng màu phong phú của hội hoạ. Nhờ ngôn ngữ biểu cảm đặc biệt của âm nhạc, những con người từ khắp phương trời, không cùng ngôn ngữ, phong tục, tập quán, chế độ xã hội... ở một chừng mực nào đó, có những hiểu biết nhất định về nhau.

Múa là một bộ môn nghệ thuật mà ngày nay đã nhiều người biết tới. Nó cũng là một hình thái ý thức, một phương tiện để con người nhận thức thế giới và

góp phần xây dựng, cải tạo cuộc sống. Loại hình nghệ thuật này dùng động tác, tư thế của con người để thể hiện tư tưởng, tình cảm một cách rất đặc trưng. Đó chính là tính âm nhạc và tạo hình trong động tác, tư thế. Âm nhạc là một bộ phận cấu thành của nghệ thuật múa. Các động tác tư thế múa là âm nhạc nhìn thấy bằng mắt, nó mở rộng nội dung âm nhạc, nó là phương tiện đặc biệt để con người diễn tả cảm xúc. Những dáng dấp, đường nét của múa là tín hiệu thông tin thay cho ngôn ngữ văn tự, đồng thời cũng là “sứ giả” của cái đẹp.

Những âm thanh có tổ chức chặt chẽ của âm nhạc, những động tác phù hợp với giai điệu, tiết tấu của âm nhạc góp phần quan trọng vào việc phát triển thể chất, nhận thức, ngôn ngữ, tình cảm - kĩ năng xã hội và thẩm mỹ cho trẻ mầm non. Bằng ngôn ngữ đặc thù của mình là giai điệu, tiết tấu, sự hài hoà về hoà âm..., tác phẩm âm nhạc đã mở rộng tầm hiểu biết, làm phong phú thêm những kinh nghiệm sống của trẻ, mang lại những cảm giác, những xúc cảm thẩm mỹ mới mẻ, mạnh mẽ. Giáo dục âm nhạc trong trường mầm non có ý nghĩa nhân văn to lớn, nó dành cho trẻ em quyền được “phát triển tối đa nhân cách, tài năng, thể chất, tâm thần” (*Điều 29 - Công ước quốc tế về quyền trẻ em*); “được tự do tham gia các hoạt động văn hoá nghệ thuật phù hợp với lứa tuổi” (*Điều 31 - Công ước quốc tế về quyền trẻ em*).

Đối với trẻ nhỏ, âm nhạc như một món ăn tinh thần mà thiếu nó thì trẻ em chỉ còn là “những bông hoa khô héo”. Những giai điệu trầm bổng, những tiết tấu nhịp nhàng đưa trẻ em vào thế giới của cái đẹp một cách thích thú và hấp dẫn. Trẻ em bất kể khi nào tiếp xúc với âm nhạc cũng không tiếp nhận một cách thụ động. Trầm ngâm ngò nghe hoặc thưởng thức, bao giờ trẻ cũng có phản ứng với âm nhạc, có thể là lẩm nhảm hát

* Trưởng Cao đẳng Sư phạm Trung ương

theo, hoặc lắc lư người, nghiêng đầu... nhịp nhàng theo tính chất, giai điệu của âm nhạc.

Như vậy, giáo dục âm nhạc tạo nên sự hình thành và phát triển toàn diện nhân cách trẻ bằng con đường tác động của âm nhạc. Tác động đó được thực hiện thông qua sự phát triển khả năng âm nhạc bao gồm sự phát triển trong lĩnh vực tri giác âm nhạc, biểu diễn âm nhạc và cảm thụ âm nhạc. Cụ thể: trẻ phải nghe, hiểu âm nhạc, nắm được những kĩ năng cơ bản và có thói quen về ca hát, vận động theo nhạc.

2.2. Nội dung giáo dục âm nhạc cho trẻ mầm non

Để thực hiện nhiệm vụ giáo dục âm nhạc ở trường mầm non, các nhà nghiên cứu đã xây dựng nội dung chương trình giáo dục âm nhạc gồm: nghe nhạc, ca hát, vận động theo nhạc, múa và trò chơi âm nhạc.

- *Cảm thụ âm nhạc*: Là phương thức chiếm lĩnh nghệ thuật bằng tình cảm là chủ yếu, cảm nhận bằng những xúc cảm, trực cảm. Hình thành khả năng cảm thụ âm nhạc chính là hình thành năng lực cảm nhận vẻ đẹp của hình tượng nghệ thuật, biết đánh giá, tưởng tượng, sáng tạo ra trong hoạt động nghệ thuật.

Nhận thức của trẻ mầm non là nhận thức cảm tính, trẻ rất nhạy cảm với vẻ đẹp của các hình tượng nghệ thuật âm nhạc. Tiếp xúc với âm nhạc, trẻ có thể bộc lộ cảm xúc phù hợp với sắc thái chung của tác phẩm âm nhạc, đồng thời trẻ cũng cảm thụ được những phương tiện diễn tả âm nhạc như giai điệu, tiết tấu, cường độ... Thật vậy, trong khi nghe âm nhạc, xem cô giáo múa, trẻ cảm nhận được tính chất âm nhạc, tình cảm của bài hát, điệu múa, trẻ nhiệt tình hưởng ứng, say mê với những trạng thái cảm xúc diễn ra trong tác phẩm. Nhịp điệu rần rỏi của bản hành khúc gợi cho trẻ niềm vui, sự hào hứng, phấn khởi. Bài hát ru em búp bê ngủ, bài hát ru của "chim mẹ, chim con" với những động tác mềm mại, nhẹ nhàng càng khắc sâu thêm trong trẻ tình cảm tha thiết, dịu dàng, êm ái. Những tác động đó làm nảy sinh ở trẻ tình yêu với âm nhạc, hứng thú và nhu cầu hoạt động âm nhạc. Dần dần, trẻ biết so sánh, nhận biết sự khác nhau của các yếu tố diễn tả âm nhạc đơn giản như âm cao, âm thấp, âm thanh to, nhỏ, âm sắc của giọng hát hay nhạc cụ; phân biệt sắc thái âm nhạc khác nhau như tính chất êm dịu, tha thiết, mệnh mang của đường nét giai điệu, tính sôi nổi, linh hoạt của nhịp điệu... Nếu như giáo dục âm nhạc cho trẻ một cách có hệ thống, ở nhiều giai đoạn với các mức độ cụ thể khác nhau thì thái độ thẩm mĩ của trẻ cũng thể hiện rõ trong sự quan tâm đến những sự vật, hiện tượng tự nhiên và xã hội,

ảnh hưởng tới cách xem xét, nhìn nhận thế giới xung quanh, tới cái đẹp trong cuộc sống.

Khi đưa trẻ đến với tác phẩm âm nhạc, giáo viên cần có sự lựa chọn tác phẩm vừa đảm bảo tính nghệ thuật, vừa phù hợp với đặc điểm phát triển tâm lí trẻ mầm non. Đồng thời, giáo viên mầm non cần có sự sáng tạo trong quá trình đưa âm nhạc đến với trẻ thơ để trẻ thích thú, say mê và qua đó hình thành, phát triển năng lực sáng tạo cho trẻ. Chẳng hạn: buổi sáng, vào giờ tập thể dục, cô giáo cho trẻ nghe những bài hát vui nhộn; trẻ lại được nghe những bản nhạc không lời, những bài hát ru trước giờ ngủ, xem những tiết mục biểu diễn trong ngày lễ hội... Cảm thụ được xem là nền tảng của mọi hoạt động âm nhạc. Để giúp trẻ phát triển khả năng cảm thụ âm nhạc cần lưu ý một số vấn đề sau:

+ Tạo ra một không gian âm nhạc sống động với bầu không khí vui vẻ, thân thiện.

+ Các hoạt động cảm thụ âm nhạc cần đa dạng, phong phú (nghe các bài hát, bản nhạc, xem các điệu múa có nhịp điệu, tiết tấu khác nhau, nghe âm thanh của các loại nhạc cụ và âm thanh của cuộc sống - tiếng gió thổi, tiếng mưa rơi, tiếng nước chảy, âm thanh phát ra từ các đồ dùng sinh hoạt...).

+ Sử dụng băng đĩa hoặc biểu diễn trực tiếp (cô giáo, nghệ sĩ thể hiện).

+ Cô giáo cùng trẻ cảm nhận và thể hiện xúc cảm, tình cảm (cô có thể làm mẫu hoặc khuyến khích trẻ bộc lộ cảm xúc).

+ Trước khi nghe, xem cô giáo giúp trẻ hiểu mục đích của hoạt động và sau khi kết thúc, cô giáo có thể đề nghị trẻ miêu tả bằng lời những hình dung, cảm nhận của trẻ khi nghe nhạc, nghe hát, xem biểu diễn.

- *Thể hiện các hoạt động âm nhạc*: Trên cơ sở cảm thụ, yêu thích tác phẩm âm nhạc, trẻ sẽ hứng thú tham gia và thể hiện sự sáng tạo trong các hoạt động hát, múa, chơi trò chơi âm nhạc, chơi nhạc cụ. Có thể nói đưa trẻ vào hoạt động âm nhạc là bước đưa trẻ vào thực hành thể nghiệm nghệ thuật, biến chủ thể tiếp nhận thành chủ thể âm nhạc. Ngoài việc trẻ được trình bày, thể hiện, diễn đạt bài hát, điệu múa, vai diễn một cách đơn giản, theo hướng dẫn của cô giáo, trẻ còn được thể hiện một cách sáng tạo theo cách mà trẻ thích như trẻ hát đúng giai điệu của một bài hát nào đó bằng lời trẻ tự đặt, hoặc trẻ nhảy múa phù hợp với âm nhạc, thử nghiệm âm thanh do chính trẻ tạo ra bằng cách gõ nhịp các ngón tay, dậm chân...

+ *Hoạt động hát*: Hầu hết trẻ em đều thích hát. Khi hát trẻ được nghe giọng của chính mình và trẻ có thể tự điều chỉnh giọng để hòa với các giọng khác hoặc với nhạc cụ. Để phát triển khả năng ca hát của trẻ, cô giáo cần lưu ý: Tạo nhiều cơ hội để trẻ được hát, được tạo ra những âm thanh có cung bậc khác nhau như tiếng mèo kêu, tiếng chim hót... trong giờ âm nhạc, giờ chơi, hoạt động chiều hay khi đi dạo, tham quan; Ghi âm lại giọng của trẻ giúp trẻ có thể nghe được giọng của chính mình; Khuyến khích trẻ ứng tác và hát về những hoạt động hàng ngày của trẻ ở trường và ở nhà. Ví dụ, bé Vy An khi đang chơi cùng cô bỗng cất tiếng hát "Hôm nay con được chơi cùng bà, cùng mẹ, được chơi cùng ông nữa, vui thật, thật là vui", Aladin và cây đèn thần...

+ *Hoạt động với nhạc cụ*: Trẻ em rất hứng thú với những công cụ và nhạc cụ tạo ra âm thanh. Chúng rất hào hứng dùng các bộ phận của cơ thể để tạo ra âm thanh như chặc lưỡi, vỗ tay, dậm chân... Những kiểu nhịp điệu được củng cố trong rung động cơ thể mở rộng tới quá trình tạo âm thanh dùng các đồ vật như là nhạc cụ. Trẻ có thể tự tạo ra âm thanh khi dùng hai khối gỗ gõ vào nhau, khi dùng đũa gõ vào bát hay khi lắc hộp đựng cát, đựng lạc... Muốn trẻ tích cực hoạt động với nhạc cụ thì cô giáo cần thiết kế và tạo ra trung tâm âm nhạc trong lớp học với các phương tiện như: Nhạc cụ (đàn piano, organ, ghita, trống, kèn, sáo, chuông...); các nguồn tạo ra âm thanh đa dạng như xoong, chảo, thùng, chén, bát, hộp nhựa, hộp kim loại/hộp gỗ đựng sỏi, cát hay các loại hạt, hạt gạo, đỗ, vừng...; tranh, ảnh hoạt động với các nhạc cụ, với các nguồn tạo ra âm thanh; máy nghe nhạc, máy ghi âm, cassette; băng, đĩa nhạc.

+ *Vận động theo nhạc và múa*: Mini Charfeld đã nói: "Vận động là cách học tự nhiên như thở để sống vậy". Vận động theo nhạc và múa giúp trẻ ý thức về khả năng của mình và những gì mà cơ thể chúng có thể làm được. Khi được tự do vận động theo nhạc và nhảy múa trẻ có thể tạo ra những vận động, điệu múa và điệu nhảy sáng tạo. Quá trình này giúp trẻ khám phá những cách thức vận động cơ thể mới. Từ đó, trẻ hình thành cảm giác hài lòng, sự tự tôn và lòng tin ngày một lớn và có ảnh hưởng tích cực đến các lĩnh vực phát triển khác của trẻ, trẻ không còn sự ngượng ngùng, gò bó, không ngại tham gia các hoạt động trải nghiệm, khám phá. Cô giáo cần chuẩn bị cho trẻ một không gian đủ rộng, an toàn, vệ sinh với đầy đủ các trang thiết bị để trẻ được hoạt động thoải mái (gương, đài, video, băng, đĩa, tranh ảnh...) và lưu ý một số vấn đề sau đây: Khoảng

cách giữa các trẻ; hạn chế miêu tả vận động; chấp nhận những vận động và sự truyền tải âm nhạc của trẻ; khích lệ, động viên sự thử nghiệm về tự do vận động của trẻ (lắc lư, nhún nhảy, bắt chước động tác của các con vật...); không ép buộc trẻ tham gia; cô giáo nên nhiệt tình và thể hiện hứng thú thực sự với hoạt động.

3. Kết luận

Âm nhạc là phần quan trọng, không thể thiếu trong cuộc sống của trẻ thơ. Vì vậy, người lớn cần tạo ra môi trường âm nhạc và tổ chức các hoạt động âm nhạc phù hợp với lứa tuổi để trẻ được trải nghiệm giúp trẻ hiểu về bản thân, hiểu người khác và các nền văn hóa. *Các nhạc sĩ*: Sáng tác các tác phẩm âm nhạc hay, được trẻ em yêu thích. Về cơ bản, tác phẩm âm nhạc dành cho trẻ phải hồn nhiên, trong sáng, thể hiện cái tươi đẹp của thiên nhiên, của cuộc sống con người. *Các trường sư phạm đào tạo giáo viên mầm non*: Xác định việc nâng cao khả năng âm nhạc cho cô giáo mầm non là nhiệm vụ chiến lược. Ngoài những kiến thức, kĩ năng chuyên ngành giáo dục mầm non, cần chú trọng bồi dưỡng nâng cao kiến thức và kĩ năng âm nhạc để cô giáo có thể tổ chức có hiệu quả các hoạt động giáo dục âm nhạc cho trẻ mầm non. *Cô giáo mầm non*: Biết hát, múa, sử dụng nhạc cụ, tạo ra không gian âm nhạc trong lớp học để kích thích trẻ tích cực tham gia các hoạt động âm nhạc và tôn trọng những cảm xúc, suy nghĩ của trẻ, tạo ở trẻ xúc cảm thẩm mỹ độc lập không phụ thuộc vào người khác. Do đó, phải tổ chức tốt quá trình cảm thụ tác phẩm âm nhạc. Bản thân cô giáo phải cảm thụ được tác phẩm, hiểu rõ tác phẩm, nắm được đặc điểm của trẻ để tạo cho trẻ biết nghe những gì ẩn dưới những dòng chữ, âm thanh đó. Từ đó, hình thành ở trẻ tâm hồn đẹp, trí tưởng tượng bay bổng, phong phú cũng như năng lực tư duy nghệ thuật. Trên cơ sở đó trẻ tự sáng tạo ra các hoạt động, các tác phẩm nghệ thuật, giúp trẻ hình thành, phát triển năng lực tự thể hiện bản thân. □

Tài liệu tham khảo

- [1] Hoàng Công Dụng (chủ biên, 2010). *Giáo trình Âm nhạc và múa*. NXB Giáo dục
- [2] Bộ GD-ĐT (2009). *Chương trình giáo dục mầm non*. NXB Giáo dục Việt Nam.
- [3] Nguyễn Ánh Tuyết (chủ biên, 1994). *Tâm lí học trẻ em lứa tuổi mầm non*. NXB Đại học Sư phạm.
- [4] Nguyễn Ánh Tuyết (2004). *Giáo dục mầm non, những vấn đề lí luận và thực tiễn*. NXB Đại học Sư phạm.
- [5] Phạm Thị Hòa - Ngô Thị Nam (2003). *Giáo dục âm nhạc* (tập 1, 2). NXB Đại học Sư phạm.